

RECENZII

Arc peste timp: autografia Palatului Cotroceni

Mariana Lazăr, Ștefania Dinu, Ioana Drăgulin, *Cotroceni, arc peste timp*, Muzeul Național Cotroceni, București, 2019, 213 p.

Unealtă esențială pentru dăltuirea palimpsestic-textuală a Palatului Cotroceni – în anul publicării volumului *Cotroceni, arc peste timp*, București, 2019, în contextul aniversării a 340 de ani de la construirea ansamblului monastic și a 30 de ani de la finalizarea restaurării și a reconstrucției sale –, volumul de față se cere a fi lecturat (după ce Palatul Cotroceni va fi vizitat și grădinile acestuia, parcurse la pas) tocmai în/sub arcurile/boltirile timpului și ale istoriei. Demersul reprezintă un construct *autografic* (realizat prin interrelaționarea a trei paliere indivi-

dualizante: *a parcurge-a recunoaște-a evidenția*), documentat textual și ilustrat vizual, o platformă-sursă de studii, de așezare a omului și a construcției sub emanația destinului capabil de a ctitori construcții solide, durabile, destinate a consolida afirmația aristotelică a „ființei care se spune în multe feluri”.

A (se) vedea îi conferă – aici – Muzeului Național Cotroceni oportunitatea de a-și reafirma valențele de „instituție reper”, de areal memorialistic cu „activitate intensă și variată” (Liviu Sebastian Jicman, *Cuvânt înainte*, p. 8), de a-și releva și de a-și reconfirma atât potențialul creator, cât și complinirea/consacrarea sa europeană (Georgeta Filitti, *Argument*, p. 13). Palatul reprezintă un loc indicial și o spațialitate trăită (în reunirea semnificațiilor *loc-sit-monument*), imaginile pe care volumul de față le selectează și le îndosariază în paginile sale exprimând sugestiv însuși titlul anunțat – *arc peste timp* – în acel sens bergson-ian de „urcare înspre înapoi a pantei trecute pentru a căuta acolo o anumită imagine”, de efort și efect al durabilității, de reper al persistenței în/prin reprezentare, dar, mai ales, de filtru de recompunere și de etalare a

experienței *de a vedea – acum, de aici – trecutul*.

A (se) spune echivalează calități/formulei de depliere în/pe cinci niveluri [Mănăstirea Cotroceni, Mariana Lazăr; *Palatul domnesc de la Cotroceni*, Mariana Lazăr și Ștefania Dinu; *Palatul Cotroceni – reședință regală (1893-1947)*, Ștefania Dinu; *Palatul Cotroceni – obiect și subiect al creării „omului nou”*, Ioana Drăgulin; *Palatul Cotroceni – Restaurare și amplificare (1976-1989)*, Ștefania Dinu] a istoriei-document, receptate în chiar „evantaiul (a se citi *semicerc* sau, cu trimitere la titlul volumului-album, *arc!*) de stări de lucruri”, pe care Ricoeur le plasa între singularitățile evenimentțiale și parcursul (fluxul) istoriei, și pe care autoarele volumului îl valorizează printr-un tip de analiză istorică în/sub priviri feminine, deopotrivă pertinent-riguroase în analiză, dar și promoatoare ale unui tip de estetică (aici) textuală, aceea de a privi și de a cerceta înăuntru, prin afectuozitate obiectivă (în spiritul spațiilor intim-emancipatoare – cuib, adăpost, retragere – a acelor *different homes* sau a proiecțiilor – zidite, făcute, împlinite – caselor din vis!).

La paritate, textele se așază în registrul noezii și al noemei, recuperând în/din deschidere, un prim sens, acela de/la temelie („noi singuri am înfipt sapa în pământ și cu mâna noastră jos în temelie cărămizi”), al unei religiozități/spiritualități directe („în vârful ei am înfipt cinstitele și dumnezeieștile cruci”), complinite în/prin constructe de confirmare

lumească a ierarhiei politice („din tot sufletul” și „din tot cugetul”) și prelungite pe coordonatele trasate, la intervale istorice, de spațiu/martor al evenimentelor majore din istoria modernă a României.

Actul de a (se) înălța construind al lui Șerban Cantacuzino este parte rituoasă a menirii de a ridica o mănăstire (îndrăzneală evlavioasă a Renașterii!) exact acolo unde grația divină se relevă și îndrumă (*Mănăstirea Cotroceni*, Mariana Lazăr, p. 15), deopotrivă, sinteza simbolică a energiilor nevăzute, dar și filonul văzut-legitima(n)t, ceea ce îi prefigurează statutul de „lavră domnească”, ulterior, de „așezământ cu prestigiu” (*Ibidem*, p. 43). Pe traseul de cele mai multe ori ostil al dezinteresului manifest al lui Constantin Brâncoveanu, al pretențiilor emise de Curtea domnească, al neimplicării călugărilor greci trimiși de la Muntele Athos, al cutremurelor și al invaziilor, Mariana Lazăr constată rezistența și spiritul/forța parcursului de continuitate, menționând că administrația egumenilor Mănăstirii Cotroceni poate fi considerată eficientă (dezintegrarea domeniului funciar al mănăstirii ca rezultată a unui act politic!), perioadele de criză, determinate de deciziile eronate ale stareților în gestionarea fondurilor, dar și a celor politico-economice fiind blocaje depășite, în sensul în care, resursele materiale, fondul funciar, mobilizarea comunității monahale și intervenția domnilor țării îi vor redresa și conserva acesteia statutul de „mare

ctitorie domnească” (*Ibidem*, pp. 69-70).

Individualizarea Mănăstirii Cotroceni, în contextul așezămintelor religioase românești, rezidă în prerogativa conferită acesteia de Șerban Cantacuzino, de mănăstire domnească, proiect inițial care va fi subsumat (în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea) dublei sale funcționalități, cultivate ulterior, de construct spiritual și de spațiu rezidențial (integrat în seria mănăstirilor bucureștene, Radu Vodă, Mihai Vodă sau Văcărești – *Palatul domnesc de la Cotroceni*, Mariana Lazăr și Ștefania Dinu, p. 76).

Opțiunea lui Barbu Știrbei, aceea de a include palatul domnesc în programul urbanistic-edilitar de modernizare al Capitalei, reprezintă o primă acreditare a acestuia cu statut de „résidence secondaire”. Procesul de modernizare, resimțit cu precădere în scurta domnie a principelui Cuza, va preschimba, în fapt, registrul de asociere al Cotrocenilor, nu atât cu „vechea ctitorie cantacuzină”, ci cu reședința de vară a principelui, operând o revalorizare simbolică: „funcția spirituală cedase, aproape exclusiv, locul celei rezidențiale” [*Palatul Cotroceni – reședință regală (1893-1947)*, Ștefania Dinu, p. 94]. Construit începând cu anul 1893, Palatul Cotroceni devenea reședință a moștenitorilor Coroanei, însumând și armonizând „funcționalitățile domestice cu rigorile de reprezentativitate specifice unui palat princiar” (*Ibidem*, p. 109).

Textul-cercetare al Ștefaniei Dinu se cuvine a fi lecturat în maniera

interpretativă pe care Edward E. Casey o inventaria prin perechea de termeni „place” și „lieu”, acordând întâietate celui de-al doilea termen, drept loc și element determinant al spațiului. Mecanica textuală urmează formula (anunțată a) evantaiului depliat: spațiul reprezintă rezervorul care absoarbe și reține prezența privilegiată a reprezentanților actului istoric, și, astfel, auto-conține și relevă timpul evenimentelor. Dar, mai mult decât atât, cercetarea este amprentată de raportarea spațialității la simțul estetic, ambiental, conturând corporalitatea spațiului (așa cum o numea Bachelard), printr-o poetică (idee romantică pentru Principesa și apoi Regina Maria, de a amenaja un loc destinat „imaginației să rățăcească” – p. 131), dar și o politică a spațiului (a se vedea evenimentele politice și de familie desfășurate sau petrecute la Palatul Cotroceni, 1893-1938, pp. 144-160).

Reperetele fixate de P. Ricoeur, ca elemente facilitatoare ale accesului la coordonatele interpretativ-istorice ale spațiului, sunt reamplasate de Ștefania Dinu în structura unei secvențe/etape definitorii: a locui nu poate exista decât prin a construi (preocuparea Reginei Maria va fi aceea de a conferi spațiului, deja „cu dichis, luxos”, tocmai acea plus-„trăsătură personală care dă caracter unui cămin” – p. 136) și grădinile, aleile, serele, terasele – dispunerea Parcului Regal – confirmă existența inclusiv a unei arhitecturi a pământului, parte a valorificării exteriorului ca medium filosofico-meditativ, inte-

grat unei construcții matricial-simbolice.

Deturnarea violent-anulatoare a simbolicului este stratagemă a abuzurilor manipulative ale ideologiei, integrate politicii de acaparare a memoriei (în termenii lui Tzvetan Todorov), demers care obligă spațiul să se conformeze (diform) unei duble îndatoriri impuse. Ioana Drăgulin va denumi și interpreta fenomenul prin chiar rolul deținut în realitatea obiectivă de către Palatul Cotroceni forțat în a deveni (prin suprapunere) obiect și subiect (cu rezultat într-o hibriditate monstruoasă!) în crearea „omului nou”, parte a unei transformări radical-sociale, de proletarizare culturală, în care aspectul primordial este deținut de amenajarea ideologică a spațiului.

Demersul de inventariere al perspectivei operante ale fenomenului ideologic (propus de același P. Ricoeur) este supralicitat de Ioana Drăgulin, prin particularizarea direcțiilor ideologice pe care le fixează în chiar fizionomia spațiului și a constructului „omului nou”, etape recunoscute în/prin: distorsiunea realității și distrugerea patrimoniului – înființarea Palatului Pionierilor (1948-1976), prin utilizarea „istoriei, locației și destinației pe care o avusese Palatul Cotroceni”, cu scopul de „a declanșa și dezvolta o politică de propagandă și prozelitism” (p. 175); legitimarea puterii prin impusa acceptare a faptului că noua putere era o emanație a maselor și că unul dintre cele mai importante Palate „care aparținuseră Casei Regale era

pus la dispoziția tinerei generații” (p. 178), drept „instituție extrașcolară menită să ajute organizațiile pionierești și școala în educația comunistă a copiilor” (p. 184); utilizarea simbolicului ca/în formă de acțiune – Palatul a fost deschis publicului din țară și din străinătate, cu posibilitatea vizitării, în condițiile stricte impuse/controlate de partid (p. 187). Prin intenția fățiș etalată de „nivelare a conștiințelor și de anulare a experienței regale”, spațiul este integrat forțat în chiar durată manipulată a timpului! Catastrofa naturală – cutremurul din anul 1977 – este momentul care anihilează/oprește catastrofa uman-ideologică, permițând revenirea Cotroceniului „în matca sa firească”, prin restructurări și refaceri menite „a relua, chiar dacă parțial, splendoarea pe care o cunoscuse în perioada regalității” (p. 192).

Ciclic, albumul evidențiază, prin studiul de încheiere, *Palatul Cotroceni – Restaurare și amplificare (1976-1989)*, sensul recuperator-religios, plasat de Ștefania Dinu (sub semnul Ecclesiastului) în vremea de rezidire, în perpetuarea tocmai a arcului (arcuirilor) semnalat(e) în/din titlu: „bolțile salonului au fost complet dărâmate și reconstruite (...) Contemporanii au apreciat arcada mediană ce împărțea încăperea (Salonul Alb s.n.) în două spații boltite diferite. Au impresionat, după părerea restauratorilor, plafoanele boltite asemeni celor din arhitectura medievală laică și religioasă” (p. 199).

„Renăscut din propria-i ruină”, Palatul Cotroceni își reconfirmă statutul de arc peste timp, albumul învestind valoarea expresiv-metaforică a arcului, nu doar cu semnificația de interval, de durată și de rezistență/persistență în timp, ci, mai ales, cu sensul de element pivotant, de susținere a structurii, menit a rămâne etern, prin „ocrotirea oame-

nilor care îl iubesc și prețuiesc”. Căci, așa cum ne convinge Ecclesiastul, „am văzut că nu este nimic mai bun pentru om decât să se veselească de lucrările lui: aceasta este partea lui”, iar volumul de față este întocmai *acea... parte!*

Viorella MANOLACHE